

مقایسه آپوتوز در تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌سانان (TVT) قبل و بعد از شیمی درمانی با سولفات وین کریستین

یوسف دوستار^{۱*}، داریوش مهاجری^۲، رامین کفاش الهی^۳

۱. استادیار گروه پاتولوژی، دانشکده دامپزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

۲. دانشیار گروه پاتولوژی، دانشکده دامپزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

۳. استادیار گروه علوم درمانگاهی، دانشکده دامپزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

* نویسنده مسئول مکاتبات: doustar@iaut.ac.ir

(دریافت مقاله: ۸۷/۶/۴ پذیرش نهایی: ۸۹/۳/۸)

چکیده

تومور مقاربتی قابل انتقال یک نئوپلاسم شایع در سگ‌سانان می‌باشد و با آمیزش جنسی و به صورت توده‌های متعدد نئوپلاستیک در دستگاه تناسلی خارجی در هر دو جنس اتفاق می‌افتد. تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌سانان دارای کاربوتایپ ویژه و غیرمعمول بوده و خاستگاه سلول مشخص نیست ولی به نظر می‌رسد با توجه به نتایج ایمنوفنوتایپینگ، منشأ آنها هیستوسیت‌ها باشند. در این مطالعه تعداد ۱۰ قلاده سگ که دارای تومور قابل انتقال مقاربتی بودند انتخاب گردید. شیمی درمانی نیز با تزریق وریدی تک دز سولفات وین کریستین (۰/۰۲۵ میلی‌گرم برای هر کیلوگرم وزن بدن) انجام شد. نمونه‌برداری از تومور، قبل و بعد از شیمی درمانی جهت تهیه مقاطع بافتی با رنگ‌آمیزی هماتوکسیلین-ئوزین و تانل، برای ارزیابی آپوتوز انجام شد. در آسیب‌شناسی بافتی، قبل از شیمی درمانی سلول‌های نئوپلاستیک به صورت توده‌های یک دست قابل مشاهده بودند. بعد از شیمی درمانی کاهش سلول‌های نئوپلاستیک از طریق وقوع آپوتوز قابل مشاهده بود. آنالیز آماری داده‌ها اختلاف معنی‌داری را از نظر میزان وقوع آپوتوز، قبل و بعد از شیمی درمانی نشان داد ($p < 0.003$). این مطالعه نشان داد که سولفات وین کریستین توانائی القاء آپوتوز را در سلول‌های نئوپلاستیک تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌سانان دارد.

مجله دامپزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، دوره ۴، شماره ۳، پیاپی ۱۵، صفحات: ۸۶۹-۸۷۴.

کلید واژه‌ها: تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌ها، سولفات وین کریستین، آپوتوز

مقدمه

تومور مربوط به دستگاه تناسلی سگ‌ها در هر دو جنس نر و ماده می‌باشد، اما به ندرت می‌تواند در سایر قسمت‌های بدن حیوان رخ دهد. کاشته شدن و متاستاز سلول‌های تومورال در مخاط آسیب دیده می‌تواند باعث رشد آن در مخاط دهان، بینی، کام نرم، منخرج و پوست بدن گردد. گسترش توده‌های

تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌سانان (در ژردی) یکی از تومورهای شایع در سگ‌سانان بوده و گسترش جهانی دارد. این تومور برای اولین بار در منطقه‌ای از اروپا بنام هازارد در سال ۱۸۲۰ تشخیص داده شد و در آن زمان بنام استیگر سارکوما **عک‌گ‌ب‌ع‌ل‌ع‌ل‌ع‌ل‌ع‌ل‌ع‌ل‌ع‌م‌د** خوانده می‌شد (۳ و ۸). محل رشد

و ایمنوهیستوشیمی تهیه گردید. مطالعه آسیب‌شناسی در مورد میزان تراکم سلولی در بستر تومور به صورت متغیر رتبه‌ای در نظر گرفته شد و با رتبه‌بندی میزان تراکم سلولی مورد آنالیز قرار گرفت (جدول ۱) و تعداد سلول‌های آپوپتوتیک و میتوز سلولی در بستر تومور در هر دو مورد یعنی قبل و بعد از شیمی درمانی نیز به صورت متغیر کمی مدنظر قرار گرفت. نتایج به دست آمده با استفاده از نرم افزار **دذخذ** نسخه ۱۳ و آزمون غیرپارامتری ویلکاکسون از لحاظ آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نحوه اجرای تکنیک تشخیصی آپوتوز با استفاده از کیت پانل، م ف ق ک گ ف م ع م غ ع م غ ع ع ق ق ع ف ا ک ف، کمپانی غ غ و گ د، ساخت کشور آلمان

ابتدا مقاطع تهیه شده پس از پارافین‌زدائی و آب‌دهی با پروتئیناز **د** مجاور و پس از انکوباسیون به مدت ۳۰ دقیقه در دمای ۳۷ درجه سانتی‌گراد با محلول فسفات بافر و با محلول واکنشگر تانل به میزان ۵۰ میکرولیتر به مدت ۶۰ دقیقه در دمای ۳۷ درجه سانتی‌گراد مجاور و با محلول فسفات بافر شستشو داده شدند. در این مرحله مقاطع بافتی پس از انکوباسیون با محلول مبدل (۵۰ میکرولیتر) به مدت ۳۰ دقیقه در دمای ۳۷ درجه سانتی‌گراد با محلول فسفات بافر شستشو و با محلول دی‌آمینو بنزیدین تتراکلراید مجاور و به مدت ۲۰ دقیقه در دمای ۲۵ سانتی‌گراد مجدداً انکوبه گردیدند و نهایتاً مقاطع بافتی با فسفات بافر شستشو و با تولوئیدین بلو رنگ‌آمیزی شدند (۱).

جدول ۱- رتبه بندی تغییرات تراکم سلولی در پارانشیم تومور

میزان تراکم سلول‌های پارانشیم تومور	کم	متوسط	زیاد
	۱	۲	۳

نئوپلاستیک شایع نبوده ولی در سگ‌های مبتلا به لاغری مفرط و ضعف سیستم ایمنی احتمال وقوع بیشتری دارد (۳). سلول‌های نئوپلاستیک دارای کاربوتایپ غیرعادی است و مطالعات ایمنوفنوتیپی نشان می‌دهد که احتمالاً تومور منشاء هیستوسیتیک دارد. رشد این تومور ایمنی سلولی و هومورال را تحریک و حضور سلول‌های ایمنی اعم از لنفوسیت، ماکروفاژ و پلاسماسل‌ها در سیر قهقرائی تومور نقش دارند (۵). برای این تومور درمان‌های متعددی که هرکدام در شرایط خاص می‌تواند مؤثرتر باشد و غالباً از ترکیبی از آنها استفاده می‌شود. این درمان‌های عبارتند از ۱- جراحی ۲- پرتو درمانی و شیمی درمانی که معمولاً از داروی ضد میتوزی از جمله وین‌کریستین استفاده می‌شود (۱۰). هدف این مطالعه بررسی تغییرات آسیب‌شناختی در تومور مقاربتی قابل انتقال سگ سانان قبل و بعد شیمی درمانی می‌باشد که اختصاصاً برای شناسائی یکی از مهم‌ترین الگوهای مرگ سلولی یعنی آپوتوز صورت گرفته است.

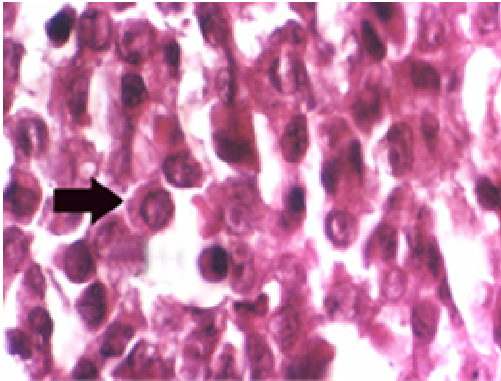
مواد و روش‌ها

تعداد ۱۰ قلاده سگ نر از نژاد مخلوط مبتلا به تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌سانان انتخاب و قبل و بعد از شیمی درمانی با وین‌کریستین (۲۵ میلی‌گرم/برای هرکیلوگرم وزن بدن) از توده‌های توموری در حال رشد بر روی غشای مخاطی دستگاه تناسلی (قبل از شیمی درمانی) و توده‌های در حال سیر قهقرائی رشد (بعد از شیمی درمانی) نمونه‌برداری و از آنها مقاطع بافتی مناسب جهت رنگ‌آمیزی هماتوکسیلین و اتوزین

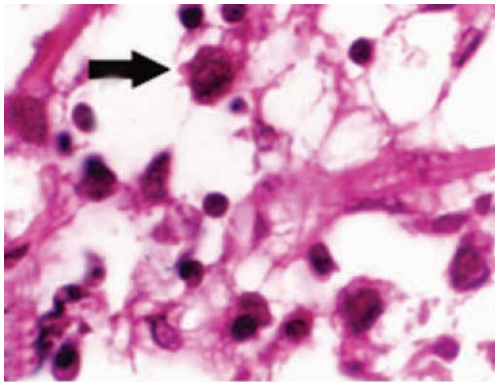
یافته‌ها

یافته‌های هیستوپاتولوژیک:

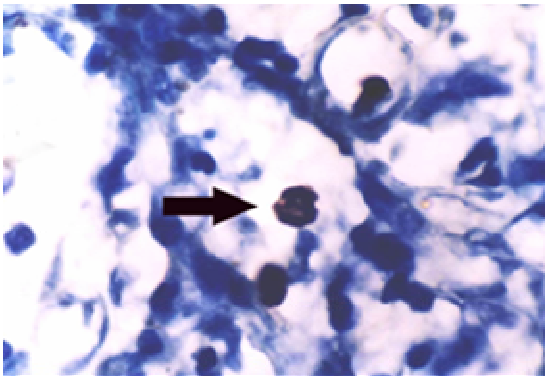
نتایج مطالعه میکروسکوپی با رنگ‌آمیزی معمول هماتوکسیلین و ائوزین در نمونه‌های که قبل از شیمی درمانی از سگ‌های مبتلا تهیه شده بودند، نشانگر رشد سریع سلول‌های نئوپلاستیک با اشکال میتوزی فراوان و هسته هیپرکروماتیک بود. سیمای هیستوپاتولوژیک پارانشیم توموری پر سلول را نشان داد. تراکول‌های همبندی نیز از کپسول پیرامون توده به قسمت‌های داخلی آن کشیده بودند (نگاره ۱). در نمونه‌های تیمار شده با داروی وین کریستین، پارانشیم تومور بسیار کم سلول بوده و از تراکم سلول‌های نئوپلاستیک به شکل چشمگیری کاسته شده بود و به نظر می‌رسید از تراکم رشته‌های کلاژن کاسته شده و هجوم سلول‌های لنفوسیتی نیز به‌طور واضح مابین سلول‌های نئوپلاستیک دیده می‌شد. سلول‌های توموری در حال مرگ با هسته‌های متراکم و تیره و تکه‌تکه پیکنوزه قابل تشخیص بودند (نگاره ۲). رنگ‌آمیزی تانل در نمونه‌های پیش از شیمی درمانی نشانگر تعداد بسیار کم سلول‌های دچار آپوپتوز و پارانشیم توموری بسیار پر سلول در مقطع تومور بود، حتی در بعضی از مقاطع عدم حضور سلول‌های دچار آپوپتوز در بین سلول‌های توموری کاملاً مشهود بود (نگاره ۳). در مورد نمونه‌هایی که پس از شیمی درمانی برداشته شده بودند، رنگ‌آمیزی تانل نشانگر تراکم کم سلول‌های توموری و اشکال متعدد از سلول‌های تانل مثبت بود که در آنها به صورت سلول‌های واکنشگر مثبت دی‌آمینوبنزیدین تراکلراید مشاهده گردیدند (نگاره ۴).

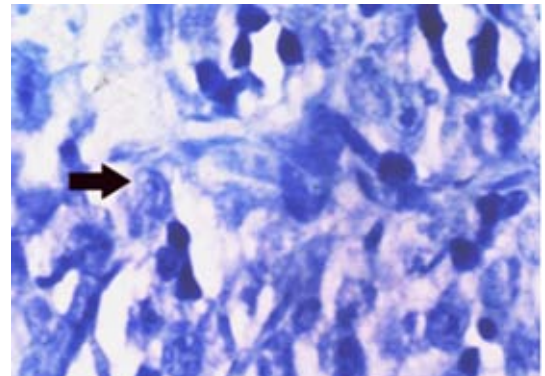
نگاره ۱- نمای ریزبینی از بافت تومور مقاریبی قابل انتقال سگ قبل از شیمی درمانی. به تراکم زیاد سلول‌های نئوپلاستیک با هسته هیپرکروم (پیکان) توجه نمایند. (هماتوکسیلین- ائوزین، بزرگنمایی ۴۰۰)

نگاره ۲- نمای ریزبینی از بافت تومور مقاریبی قابل انتقال سگ بعد از شیمی درمانی. به کاهش تراکم سلول‌های نئوپلاستیک (پیکان) و هجوم لنفوسیت‌ها به همراه افزایش رشته‌های کلاژن در بستر تومور توجه نمایند. (هماتوکسیلین- ائوزین، بزرگنمایی ۴۰۰).

نگاره ۴- نمای ریزبینی از بافت تومور مقاربتی قابل انتقال سگ بعد از شیمی درمانی که در آن سلول‌های تانل مثبت به رنگ قهوه‌ای تیره قابل مشاهده می‌باشد (پیکان). تراکم سلول‌های نئوپلاستیک کاهش محسوسی را نشان می‌دهد. (تانل با زمینه تولوئیدین بلو و بزرگنمایی ۴۰۰).

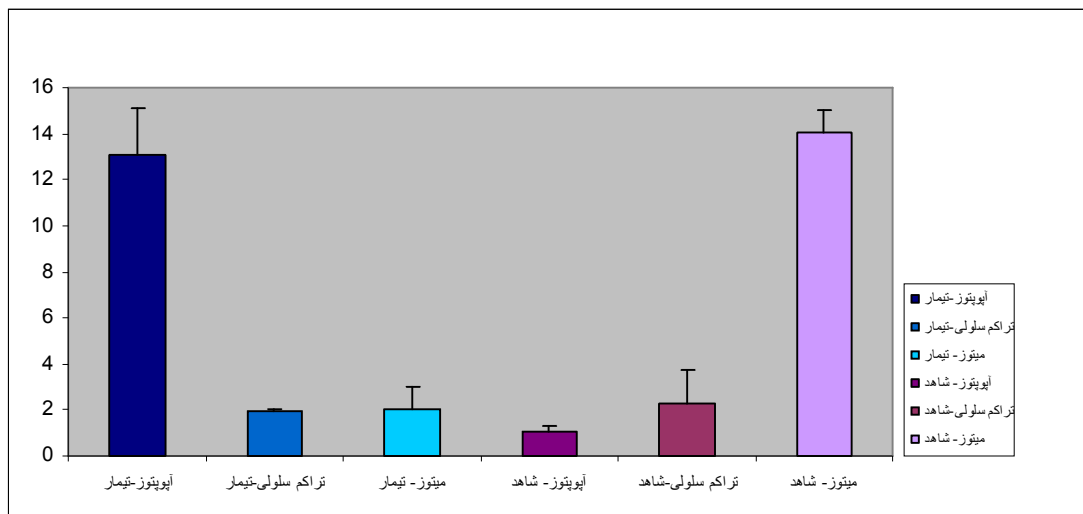

نگاره ۳- نمای ریزبینی از بافت تومور مقاربتی قابل انتقال سگ قبل از شیمی درمانی که در آن سلول‌های تانل مثبتی قابل مشاهده نمی‌باشد (پیکان). پارانشیم تومور دارای تراکم بالایی از سلول‌های نئوپلاستیک می‌باشد. (تانل با زمینه تولوئیدین بلو و بزرگنمایی ۴۰۰)

بستر تومور و میزان میتوز سلولی بین قبل و بعد از مداخله وجود داشت (نمودار ۱).

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها:

بر اساس آزمون غیرپارامتری ویلکاکسون همواره اختلاف معنی‌داری ($p < 0.003$) از نظر رخداد آپوپتوز، تراکم سلولی در

نمودار ۱- مقایسه میزان رخداد آپوپتوز، تراکم سلولی در بستر تومور و میزان میتوز سلولی بین قبل و بعد از مداخله

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشانگر آن است که شیمی درمانی در تومور مقاربتی قابل انتقال سگ‌ها باعث کاهش تراکم سلولی در اثر آپوتوز سلول‌های سرطانی می‌شود. مطالعات متعددی در زمینه نقش شیمی درمانی و کاهش رشد توده‌های توموری شده است که نتایج مطالعه حاضر با اغلب آنها همخوانی دارد. **کگ پ** و همکاران در سال ۲۰۰۳ گزارش کردند که متعاقب شیمی درمانی با داروی وین کریستین بیان ژن **الاک** افزایش یافته که نتیجه آن تولید بیشتر گلیکوپروتئین پی **یاغ-غغ-غم گ لاک-هفگ گ خ** می‌باشد (۴). مطالعات نشان داده است که **گ-خ** از طریق مسیر **چ نادر لاک گ م ر** -**ل ف لاک م گ گ گ ع غ م ع ل غ (ت ح ر) لاک م ع غ ل ف لاک ل ع گ ک ع ک ع ف ق ک ع م ع ک ف** باعث القاء آپوتوز در سلول‌های نئوپلاستیک و سلول‌های دچار ترانس فیکاسیون شده با **الاک** می‌شود (۹). تحریک رسپتورهای **چ نادر** باعث کاهش **خ ر ا** و تحریک **غ ل ع خ ر ا گ-خ** شده و از این طریق با کاهش میزان **خ ر ا** سلولی و فعال شدن بیشتر پروتئین **گ-خ** هیدرولیز عوامل **خ ر ا** ر داده و نهایتاً با فعال شدن آنزیم‌های کاسپازی ۶، ۷، ۸، ۹ و دپلاریزاسیون میتوکندری، آپوتوز سلول‌های نئوپلاستیک اتفاق می‌افتد. داروی وین کریستین همچنین از سایر مسیرها نظیر: ۱- تحریک رونوشت برداری فاکتورهای مؤثر در القاء آپوتوز ۲- تحریک دومن‌های **ذات یل پ ا ک ف د ع ک م ع غ ع غ م ع ف ع گ ل ل ع ت ۳** فعال شدن عوامل **خ د ا خ (غ ل گ ع ف د-خ پ ا ه ق گ خ غ ل ع ل ا غ ک م ق گ گ و) پ ا ب ژ (غ ل ع گ ل ع م ل ا گ م ف ع ف ع گ ک ژ غ ل ا ح پ ع غ م ع ن ف م ع ع)** نیز در القاء آپوتوز شرکت می‌کند (۶ و ۷). بنابراین اگر در مطالعه حاضر نیز متعاقب شیمی درمانی با داروی وین کریستین تغییرات آپوتوز در بستر تومور به روش ایمنوهیستوشیمی قابل رویت می‌باشد، با بیان موارد اشاره شده می‌توان دلیل آن را به خوبی توجیح نمود. همچنین با حضور سلول‌های لنفوسیتی و ماکروفاژی در بافت تومور پس از شیمی

درمانی و نقش مؤثر فاکتور نکروز دهنده تومور **ی ا ت ح ر** که از ماکروفاژها آزاد می‌شود، می‌توان به توجیح مناسب دیگری برای رخداد آپوتوز در موارد بعد از شیمی درمانی دست یافت. پر واضح است که با تأثیر داروی وین کریستن علاوه بر آپوتوز، نکروز سلول‌های نئوپلاستیک نیز با تأثیر دارو بر میکروتوبول‌های دوک‌های میتوزی و تداخل در میزان خون-رسانی بافت تومورال می‌تواند از دیگر یافته‌های تأثیر این دارو بر بافت تومورال باشد (۲، ۵) و **غ غ ش** و همکاران در سال ۲۰۰۷ نقش عوامل سرامیدی را در بروز آپوتوز متعاقب شیمی درمانی بیان داشتند (۱۱) عوامل سرامیدی محصول متابولیسم اسفنگولیپیدی می‌باشند که از مسیر کاتپسین **پ** و مهار پروتئین‌های کینازی و فعال نمودن **س ا ب** باعث خروج سیتوکروم **پ** از میتوکندری‌ها شده و با فعال شدن آبشاری آنزیم‌های کاسپازی باعث آپوتوز در بافت تومورال متعاقب شیمی درمانی می‌گردند (۱). **ق ع غ ل ا ع د** و همکاران وی در سال ۲۰۰۴ نیز به اثرات خانواده **ر ا ر د** یا انتقال دهنده‌های سیگنال سلولی و فعال گر همانندی سازی و تولید پروتئین‌های القاگر آپوتوز اشاره کردند. آنها بیان داشتند که با استفاده از داروهای شیمی درمانی، عوامل **ر ا ر د (ع ل ا غ م ع ل ا ع ل ا م ق ع ک ف ا ک گ م گ ف ل ا ع ل ا ع ل ا ک م ع ن ف م ع ع)** با حضور عواملی همچون اینترفرون گاما و فاکتور نکروز دهنده تومور که از ماکروفاژ و لنفوسیت‌ها در بستر تومور آزاد می‌شوند، فعال شده و با بیان بیشتر فاکتور هسته‌ای و بیان ژن‌های مولد و تولید پروتئین‌های القاگر، آپوتوز متعاقب شیمی درمانی در بافت تومورال اتفاق می‌افتد (۷). نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعات سایر محققین تا حدودی همخوانی دارد. امید است با توجه به اهمیت بیماری‌های سرطانی و افزایش وقوع آن در بین جمعیت انسانی و دامی با شناخت مکانیسم‌های دخیل در آپوتوز سلول‌های سرطانی، راهکارهای مؤثرتری جهت درمان بیماری‌های سرطانی معرفی گردد.

